

Førstefunn av lappsanger i Norge og litt om dens forekomst

av Tomas Aarvak & Morten Viker

I norsk fauna er lappsangeren en av karakterartene for Finnmark sammen med lappspove, sotsnipe, dvergspurv og stellerand. Dens østlige trekkroute, sene ankomst og marginale utbredelse gjør den til en ettertraktet art for ornitologer og fotografer.

Lappsanger med mat til unger på Strand, Sør-Varanger, juli 2015. Foto: Klaus Maløya Torland.

Norges første påviste lappsangere ble skutt 5. juli 1876 i Porsanger, Finnmark, kun noen få kilometer opp Stabburselva i en bjørkeskog. Det var zoologen Robert Collett og kameraten, fiskeriinspektør Anders Landmark, som var på sin tredje tur til Finnmark for å studere fisk og marine invertebrater da de også tok seg noen ekstra dager for å undersøke de nedre delene av de store elvene i Finnmark. Fordi ingen naturforskere hadde besøkt disse stedene tidligere hadde Collett et håp om å påvise flere østlige arter som var kjente fra Kvit-

sjøen, men ikke lengre vest. Den 5. juli skriver Collett i sine dagboknotater: «*Sylvia borealis* ny for faunaen! Trafi i en birke skov ½ mil fra stranden en coloni, bestaaende af mindst 3 hanner (par), hvoraf 2 faldt, den første for mit skud, den andre for A.L's. Først hørte vi en *Sylvia* som jeg troede tilhørte en *Parus sibiricus* som følgede med min gamle Patron. Senere blev vi opmærksomme paa en _ ____ sang, begynnende som hos *S. curruca* med en række sarte slag, efterfulgt undertid af en egen skarp lokketone, lignende trik, trik, trik.»

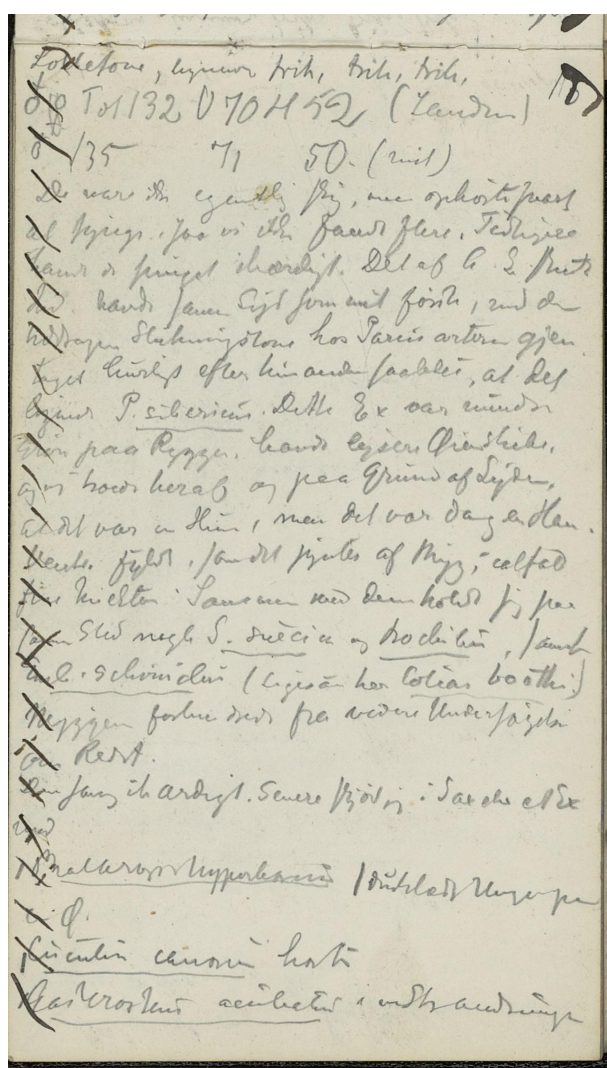
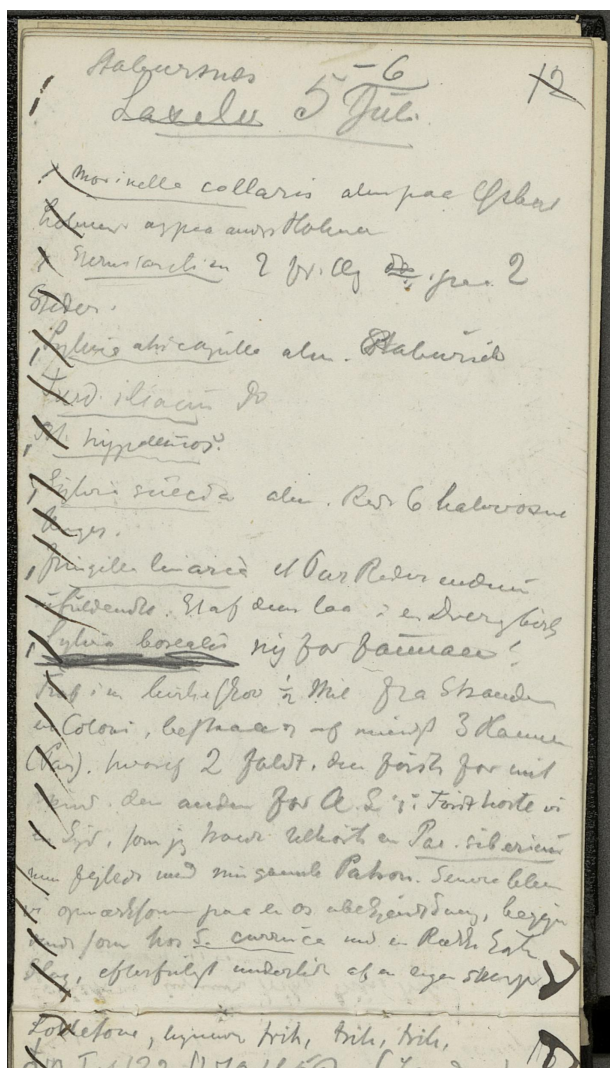
De lærte seg raskt både når på døgnet lappsangeren var aktiv og hvilke habitater den fantes i, og lyktes dermed å påvise den en rekke steder i Finnmark, både de påfølgende dagene og årene etterpå.

Collett skriver om besøket i Lakselva, Porsanger 7-9. juli: «*Phylloscopus borealis* hørt fraa flere steder, skjød 2 hann, syngende om natten.»

Datidens naturvitenskaplige metode var selvsagt basert på nitidige beskrivelser av observasjoner og innsamling til museets vitenskapelige samlinger. I dag befinner fortsatt alle de innsamlede lappsangerne seg på zoologisk muséer, de fleste i Oslo. Fra 1876 foreligger i Oslo de to hannene fra Stabbursnes og en hunn fra Salmijärvi i Pasvik, Sør-Varanger, mens en hann innsamlet i Lakselva noen dager senere ble gitt til muséet i Tromsø. I 1878 ble ytterligere hanner innsamlet i Børselv, Porsanger og Elvenes, Sør-Varanger. Så i 1885 i Matsjok, Tana, ble det funnet tre kull og hvorav mange pullus (10 ind.) og juvenile (3 ind.) lappsangere ble innsamlet/skutt.

I en skuff på naturhistorisk museum i Oslo ligger de første lappsangerne som ble innsamlet i Norge. Den første hannen som ble skutt i Porsanger 5. juli 1876 ligger nederst med originaletikket av R. Collett. Foto: Tomas Aarvak.

Robert Collett sine notater den 5. juli 1876 da de fant Norges første hekkende lappsangere i Porsanger. Notatboka er en flippbok.

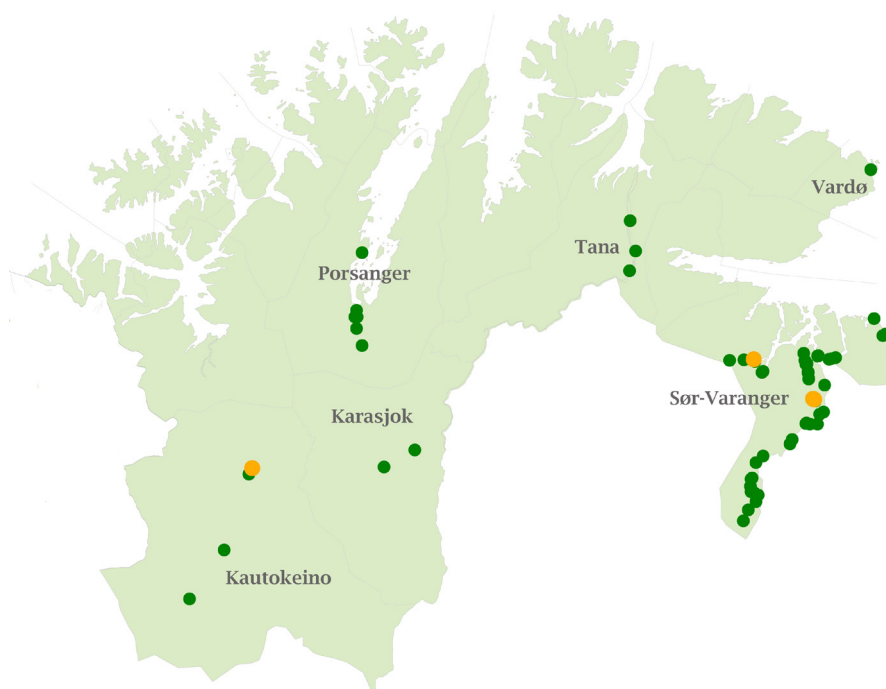
Fram til 1966 ble det innsamlet hele 55 lappsangere i Finnmark. Av disse foreligger det 44 skinn på Zoologisk museum i Oslo, seks på Zoologisk museum i Bergen, fire på Zoologisk museum i Tromsø, og ett på Vitenskapsmuseet i Trondheim. I tillegg er det innsamlet en lappsanger på Utsira i september 1953, den eneste utenfor Finnmark, og denne befinner seg i Bergen.

Collett var rask med å sammenstille sin oppdagelse av lappsangerens forekomst i Finnmark og denne ble ikke bare publisert i «Proceedings of the scientific meetings of the zoological society of London» i 1877, men også opplest høyt i forsamlingen under møtet i den vitenskapelige foreningen for forskere (Collett 1877a). I tillegg publiserte han også sine oppdagelser i *Nyt Magazin for Naturvidenskabene*, samme år. (Collett 1877b).

Dagens forekomst

Lappsangerens østlige trekkruiter mot overvintringsområdene i Asia gjør at den ikke bare ankommer seint til Finnmark i midten av juni, men også at forekomsten i resten av landet er særst sparsom. I Finnmark påvises årlig 10-15 syngende hanner, stort sett alle på godt kjente og dokumenterte lokaliteter, hvorav Neiden kirke og Strand i Sør-Varanger er de to «standard» lokalitetene som besøkes av tilreisende ornitologer. At arten er kraftig underrapportert er det nok ikke noen som helst tvil om. Om flere hadde oppsøkt typiske hekkehabitater grytidlig om morgenen i Troms og Finnmark i månedsskiftet juni – juli ville både antall lokaliteter og funn økt kraftig. Arten finnes typisk hekkende i høyreist bjørkeskog med frodig undervegetasjon i nærhet av vann, bekker og vassdrag (McNeile 1952). Reiret bygges på bakken som hos løvsanger.

Lappsangeren påtreffes sjelden utenom Finnmark og Troms. Arten ble først tatt inn på listen over fugl som skulle vurderes av NSKF fra og med 1989 så tidligere funn er under-

Godkjente funn (120) av lappsanger i Finnmark fra 1965 til 2015. Grønne prikker er syngende ind., mens oransje er konkrete hekkefunn. Data fra artsobservasjoner.no. Funnstatistikken er foreløbig ikke fullstendig for Finnmark, da LRSK Finnmark ikke er ferdig med å oppdatere sine databaser.

rapporterte (den ble tatt ut igjen i 2006). Inntil 2008 forelå det 23 funn av 23 individer utenfor Finnmark, og det inkluderte hekkefunn fra Indre Troms i 2006. I Sør-Norge ble en syngende lappsanger påvist i 1959 i Engerdal, Hedmark, og i 1961 ble den påvist hekkende der med observasjon av en familie med 4-5 utfløyne unger som ble matet av foreldrene.

Av øvrige funn er det Rogaland og Utsira som topper funnstatistikken. Rogaland fikk sitt trettende i 2011, mens funnet i Møre og Romsdal var fylkets andre (Falkenberg mfl. 2015).

Litteratur

Dagbøkene til Collett finnes digitalisert og tilgjengelige på det digitale nasjonalbiblioteket på <http://nb.no/>. Nasjonalbiblioteket startet for flere år tilbake å gjennomføre en systematisk digitalisering av hele samlingen som representerer et mangfold av innholdstyper fra middelalderen fram til i dag. Nyere stoff kan leses online, mens eldre litteratur også kan lastes ned pdf-format.

Collett, R. 1877a. On *Phylloscopus borealis* and its occurrence in Norway. *Proc. Zool. Soc. Lond.* 1877: 43-46.

Collett, R. 1877b. Mindre Meddelelser vedrørende Norges Fuglefauna i Aarene 1873-1876. *Nyt Mag. Naturv.* 23 (4): 85-225.

Collett, R. 1886. Further notes on *Phylloscopus borealis* in Norway. *Ibis Ser. 5, vol. 4* (2): 217-223.

Falkenberg, F., Reinsborg, T., Myklebust, M., Holtskog, T., Magnussen, J.H., Heggøy, O. & Aarvak, T. 2015. Fugler i Norge i 2011 og 2012. s. 90-202 i *Norsk Ornitologisk Forening. Fugleårene 2011 og 2012*.

McNeile, J.H. 1952. Some notes on the nesting of *Phylloscopus b. borealis* (Blasius). *Sterna* 1, *Opuscula Series Zoologica* Nr. 4: 1-10.

Schulz, G. E. F. 1911. Ornithologische Tagebuchblätter von meiner Lapplandsreise 1909. *Ornithologische Monatschrift* XXXVI, No. 10 und 11: 268-277, 297-307, 361-374, 393-400.